

TKP'nin burjuvaziyle işbirliği politikası üzerine

Sait Almış - Mehmet İnanç Turan

Giriş

Bu yazı aynı tarihlerde iki komşu ülkede gerçekleşen iki farklı devrimden kaynak alan, iki farklı ideolojinin aşk düzeyinde kör bir bağlılığa dayanan ilişkileri üzerinedir. Bu aşkın taraflarından biri Kemalizm, diğeri ise TKP'dir. Kemalizm, yıkılan bir imparatorluk içinden çıkan ulus devletlerden birinin, Türkiye Cumhuriyeti devletinin resmi ideolojisi. Emperyalist işgale ve Monarşik yönetime kendi sınıfsal çıkarları adına başkaldıran yerli burjuvazinin ideolojisi. Temelleri kurtuluş savaşı içinde Mustafa Kemal tarafından atılmıştır.

Bir ulus devlet ideolojisi olarak Kemalizm, ulusalcılık ve yurtseverlik ilkelerine dayanır. Ulusalcılık, “ulus çıkarları” adına egemen burjuvazinin çıkarlarını savunmanın kod adıdır. Ulusalcı olmak, ulus devlet sisteminin doğal bencilliğini savunmaktır. Yurtseverlik ise bir mülkiyet duygusudur. Burjuvazi yurt olarak sınırlarını çizdiği toprak parçasını kendi mülkiyetinde görür. Yurt, burjuvazi için egemen olduğu bir iç pazardır.

Marksizm işçi sınıfının ideolojisidir. Marksizme göre işçilerin sınırları çizilmiş bir vatanı yoktur. İşçilerin vatanı tüm dünyadır. Bu nedenle Marksistler yurtseverliğe, yurtseverlik adı altında toprak mülkiyeti düşüncesine karşıdır. Ulusalçılık kavramı da işçi sınıfına yabancıdır. Ulus sınıflı bir toplumdur. Proletaryanın amacı kendisi ile birlikte tüm sınıfları ortadan kaldırmak olduğundan, ulusu ve ulusalçılığı savunmaz. Ulusalçılık adı altında ulusun çıkarını savunan bir Marksist, egemen sınıfın çıkarını ve ideolojisini savunuyor demektir.

TKP ideolojik ve örgütsel olarak dünyanın ilk işçi devleti Sovyetler Birliği'ne ve dünya proletaryasının örgütü Komintern'e dayanarak kurulmuştur. TKP'nin Türkiye devrimci hareketi açısından önemi, sol hareketi ideolojik olarak etkileyen uzun erimli bir hareket olmasıdır. TKP 1950 yılına kadar Türkiye'nin tek sol hareketidir. 1951 tutuklamaları sonrası örgütsel olarak dağılan TKP'nin kadroları o tarihten sonra yeni sol akımların oluşmasında önemli roller oynamıştır. Bir kesim kadrolar Sovyetler Birliği'ni mesken tutarak TKP-Dış Bürosu'nu oluştururken; Mihri Belli, Hikmet Kıvılcımlı gibi kadrolar devrimci hareket üzerinde ideolojik etkilerini bağımsız olarak sürdürmüşlerdir. TKP 1973 Atılım döneminde ise Türkiye solunun büyük bir parçası olarak ideolojik etkisini devam ettirmiştir.

Bu yazı, TKP'nin tarihi boyunca Kemalizm ile olan ilişkisinin; Lenin'in ileri sürdüğü ilkelere uygun olmayan bir bağlaşıklık ilişkisi içinde sürüp sürmediğini araştırmayı amaçlamıştır. Okundukça açıkça görülecektir ki, Kemalistler bu bağlaşıklığın başlamasından bir yıl sonra komünistlere ve Kürtlere ihanet etmişler, emperyalist güçlere sığınmışlardır. Ancak önderleri Kemalistlerce katledilen TKP, bu ilişkiyi koparamamış, tek taraflı olarak Kemalistleri ve burjuvaziyi desteklemeye devam etmiştir. Yine görülecektir ki, TKP'nin Kemalizm kuyrukçuluğu politikası büyük oranda Komintern'in yanlış politikasından köken almıştır.

Amacımız, Lenin'in üzerinde titizlikle durduğu; işçi sınıfının ideolojik ve örgütsel bağımsızlığının korunamadığı bağlaşıklık politikalarının nasıl burjuvazinin çıkarlarına yaradığını göstermek ve gelecek için dersler alınmasına hizmet etmektir.

Lenin ve Komintern'in sömürge ülkelerdeki kurtuluş savaşlarına bakışı

Lenin'e göre burjuvazi kapitalizmin iki tarihsel dönemi arasında iki ayrı tarihsel role sahiptir. Burjuvazi feodalizme ve mutlakiyete karşı savaşırken

tarihsel olarak ilerici ve devrimcidir. Burjuvazi bu savaşı kazandıktan, kendi sistemini kurduktan sonra devrimci niteliğini yitirir. Düzenini ve iktidarını korumaya çalışan gerici bir sınıf halini alır.

“İlkin, ulusal hareket bakımından birbirinden esasta farklar taşıyan kapitalizmin iki dönemi arasında kesin bir ayırım yapılmasını gerektirir. Bir yanda feodalizmin ve mutlakliyetin yıkılışı dönemi, ulusal hareketlerin ilk kez yığın hareketleri haline geldikleri ve basın aracılığıyla, temsili kurumlara katılma vb. yoluyla halkın bütün sınıflarının şu ya da bu biçimde siyasal yaşama çekildiği burjuva demokratik toplum ve devletlerin kuruluş dönemi. Öte yanda, uzun zamandan beri kurulmuş olan anayasa düzenleriyle, proletarya ile burjuvazi arasında gelişip güçlenmiş uzlaşmaz çelişkisiyle kesin olarak kristalleşmiş kapitalist devletler dönemi-kapitalizmin çöküşünün öngünü diye adlandırabileceğimiz dönem vardır.”¹

Lenin ulusal sorunu ve bu sorunda burjuvazinin tutumunu anlamak için, söz konusu ülkenin yukarıda tanımlanan tarihsel dönemlerden hangisinde olduğuna bakılması gerektiğini söyler. Marx'ın belirttiği gibi Batı Avrupa burjuvazisinin 1871 Paris Komünü ile devrimci enerjisini tükettiği ve gericileştiği görülmüştür. Doğu Avrupa ve Asya'da ise burjuva devrimleri 1905'te başlamıştır. Lenin'in bu gerçekten çıkardığı sonuç; Batı Avrupa ve Birleşik Devletler gibi emperyalist ülkelerde burjuvazinin gericileştiği, ancak o ülkelerde ulusal sorunun burjuva devrimler sürecinde çözülmüş olduğudur. Burjuva devrimleri ve ulus devlet kurmaları geciken Doğu Avrupa ve Asya ülkelerinde ise burjuva demokratik hareketler yirminci yüzyılın başlarında henüz başlamışlardır.

Lenin Çin, İran ve Türkiye gibi o zamanın yarı sömürge ve sömürge örneklerini isimleri ile anar ve bu ülkelerde yeni başlayan ulusal-devrimci hareketlerin desteklenmesi gerektiğini söyler:

“Sosyalistler, yalnızca sömürgelerin ödünsüz olarak derhal ve kayıtsız şart-sız kurtuluşunu istemekle kalmamalıdır (...), onlar bu ülkelerdeki ulusal kurtuluşu amaçlayan burjuva demokratik hareketlerdeki daha devrimci olan öğeleri en kararlı bir biçimde desteklemeli, bu öğelerin kendilerini ezen emperyalist devletlere karşı ayaklanışına (eğer böyle bir şey varsa, devrimci savaşına) yardımcı olmalıdırlar.”²

Lenin ulusal kurtuluşu amaçlayan, emperyalist devletlere karşı ayaklanan ulusal-devrimci hareketlerin desteklenmesi gerektiğini söylüyor ama deste-

1 Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Sol Yayınları, 2007, s.58.

2 Lenin, a.g.e. s.143.

ği de koşullara bağlıyordu. Lenin bu koşulları, 1920 yılı Temmuz ayında toplanan Komünist Enternasyonalin 2. Kongresine sunduğu, bir bildiride açıkladı. Lenin bu bildirisinde ulusal-devrimci hareket olarak adlandırılan ezilen ulusların kurtuluş hareketlerinin belirli önkoşullarla desteklenebileceğini belirtti.

“Komünistler olarak bizim, sömürge ülkelerdeki burjuva özgürlük hareketlerini ancak, bu hareketler gerçekten devrimciyse, temsilcileri bizim köylüleri ve geniş sömürülen katmanları devrimci düşünceyle eğitip örgütlememizi engellemezlerse desteklememiz gerektiği ve destekleyeceğimizden ibarettir. Eğer bu koşullar bile mevcut değilse, bu ülkelerde komünistler, II. Enternasyonal kahramanlarının da dâhil olduğu reformist burjuvaziyle mücadele etmek zorundadırlar.”³

Lenin’in sömürge ülkelerdeki komünist hareketlere önerdiği bu ittifak anlayışı; ezilen ulusların emperyalizme karşı kendi kaderinin tayin hakkından çıkardığı bir anlayıştır. Bu ittifak anlayışının üç ana koşulu vardır. Birincisi, işçi sınıfı hareketinin örgütsel ve ideolojik bağımsızlığını koruması; ikincisi, ittifak yapılacak burjuvazinin burjuva anlamda da olsa devrimci olması; üçüncüsü, komünist hareketin görüşlerini serbestçe savunmalarına engel olunmaması. Bu ittifak anlayışını TKP pratiği Kemalizm üzerinde sınayacaktır.

Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi, “Milliyetler ve Sömürge Sorununa İlişkin İlkeleri” tartışıp onayladı. Komünist Enternasyonal, sömürgelerdeki ve geri kalmış ülkelerdeki devrimci hareketleri destekleyecekti. Komünist partileri, bu partilerle yakınlaşmaya çalışacaklar, eğer olanaklıysa ittifak yapacaklardı. Ama hiçbir şekilde komünist partisinin bağımsız varlığını tehlikeye atmayacaklar, bu hareketlerin içinde erimeyeceklerdi. Şöyle ki:

“Komünist Enternasyonal, sömürgelerin ve geri kalmış ülkelerin devrimci hareketiyle zaman içinde yakınlaşmalı, hatta bizzat ittifak yapmalıdır, fakat onlarla birleşmemelidir, proletarya hareketinin bağımsız niteliğini -henüz fiil halinde de olsa- korumalıdır.”⁴

Komünist Enternasyonal’in İkinci Kongresi; İran, Ermenistan ve Türkiye

3 V.İ.Lenin, *Seçme Eserler*, Cilt 10, İnter, s.264-265.

4 *Milliyetler ve Sömürge Sorununa İlişkin İlkeler*, III. Enternasyonal 1919-1943, Belge Yayınları, 1979, s.48.

halklarını, Doğu Halklarının Birinci Kongresi'ne çağıran Komintern Yürütme Kurulu bildirisi yayımlandı. Bu bildiri Kemalist hükümete şüphe ile bakmayı öğütlüyor, Kemalistlerin emperyalizmle uzlaşma olasılığına dikkat çekiyordu. Buna karşın Kemalistlere destek verildiği de belliydi. Bildirinin en önemli bölümünü aktaralım:

“Ve yarın, ecnebi sermayedarlar efendilerinize daha iyi barış şartları teklif ederlerse, şimdiki önderleriniz, ecnebilerin yardımıyla, sizi yine tıpkı ecnebi ordularının işgali altında bulunan yerlerdeki arazi sahiplerinin ve eski memurların yaptığı gibi zincire vuracaklardır. Anadolu Köylüleri! Yabancı istilâcılarla döğüşmek üzere, şimdiden Kemal Paşa'nın buyruğu altına çağırıldınız; fakat biz aynı zamanda, Paşalar İtilâf yağmacılarıyla barış yapsalar bile, yalnız başınıza devam edebilmek için, kendi halkçı ve köylü partinizi kurmaya çalıştığınızı biliyoruz.”⁵

Mustafa Suphi ve Kemalist hareket

TKP'nin kurucusu olacak olan Mustafa Suphi 1914'te Çarlık Rusya'sına geldi ve siyasal mülteci oldu. Daha sonra Bolşevik saflara katıldı. Ekim Devrimi için çalıştı. 1918 başlarında Moskova'da Bolşeviklerin yardımıyla *Yeni Dünya* isimli bir gazete çıkarmaya başladı. Bu gazetenin çıkış amacı, Rusya'da Türkler arasında komünizmi yaymaktı. Aynı zamanda ileride bir komünist partisi kurmaktı.

Mustafa Suphi *Yeni Dünya* gazetesinde yaptığı komünist propagandayla yetinmedi; örgütsel çalışmalara girişti. 22-25 Temmuz 1918'de *Türk Sosyalistleri Konferansı*'nı Moskova'da topladı. Mustafa Suphi'nin bu konferansta yaptığı konuşma onun militan komünist heyecanını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Ayrıca Mustafa Suphi bu konuşmasında, komünistlerin “vatanının” bütün dünya olduğunu, amaçlarının dünya devrimi olduğunu vurguladı. Doğu'daki devrim hem kapitalizmi ortadan kaldıracaktı, hem de Sovyet devrimine destek olacaktı. Türk komünistlerinin ilk hedefi, Doğu'daki kapitalizmi yıkmaktı. Mustafa Suphi bu görüşlerini şu sözlerle ifade etti:

“Biz Türk komünistleri, dünyanın vatanımız, insanlığın da milletimiz olduğunu büyük bir ciddiyetle bildirdik. (...) Derinden inanıyorum ki, Doğu'daki devrimin Batı'daki devrimle dolaysız bağları bulunmaktadır. Biz, Türk devrimcileri derinden inanıyoruz ki, Doğu'daki devrim sadece Doğu'yu Avrupa emperyalizminden kurtarmak için değil, aynı zamanda Rus devrimine destek

5 Komintern Yürütme Komitesi'nin Temmuz 1920 Bildirisi, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.209-211.

olmak için de zorunludur.

Yoldaşlar, çok açıktır ki Fransız-İngiliz kapitalizminin başı Avrupa’da olsa da, gövdesi Asyanın verimli topraklarındadır. Biz Türk sosyalistleri için önemli ve birinci görev Doğu’daki kapitalizmin kökünü kazımdır. (...) Eminiz ki Türk proletaryası dünya sosyal devrimine dayanak olmak ve onu ilerletmek için bütün gücünü kullanacaktır.”⁶

Demek ki, Mustafa Suphi karşımıza dünya devriminin ve Doğu’da kapitalizme karşı sosyalist devrimin savunucusu olarak çıkıyor.

* * *

Yeni Dünya’nın ikinci sayısı 28 Haziran 1920’de yayımlandı. M. Kemal emperyalizm ve gericilikle anlaşılmış, ilk iktidar odaklarını oluşturmuş, TBMM açılmıştı. Mustafa Suphi yazdığı makalede Türk işçi, köylü ve askerlerin kızıl bayrağın etrafında toplanması istendi. Yeni hükümet halk içinde kurulmalı ve aşağıdan yukarıya doğru yükselmeliydi. Mustafa Suphi halkın üzerine oturacak bir cumhuriyet istemedi; aşağıdan yukarıya doğru yükselecek bir halk cumhuriyeti (bir sosyalist cumhuriyet) istedi. Mustafa Suphi şöyle yazdı:

*“Bundan sonra Anadolu ve Türkiye’de halkın sırtında yaşayacak herhangi bir hükümet, hatta cumhuriyet şeklinde de olsa yer tutamaz, yaşayamaz. Yeni hükümetin bugünkü zahmet ve fedakârlılıklara katlanan amele, rençber halkın içinde kurulup aşağıdan yukarıya doğru dalbudak vermesi hayati bir şarttır. (...) Türkiye amele, rençber ve askerlerinin bu liyakat ve iktidarı göstereceklerine eminiz. Onun için yaşasın Türkiye amele, rençber ve askerlerinin hükümet ve cumhuriyeti!”*⁷

Mustafa Suphi *Yeni Dünya*’nın 8 Temmuz 1920’de çıkan üçüncü sayısında Mustafa Kemal hareketini değerlendirdi: Mustafa Kemal’in bir yıl önce başlattığı ayaklanmaya (kıyama) taraftar olduklarını belirtti. Bu ayaklanmanın “milli müdafaa” şeklinde başladığını kabul etti. Avrupa kapitalizmine karşı yükselen herhangi bir hareketin, eğer beynelmilel yardım almazsa ergeç iflasa mahkûm olacağına işaret etti. Türkiye’deki “milli müdafaa” hareketinin daha başından söndürülmemesi için bu hareketi desteklediklerini açıkladı:

6 Mustafa Suphi, aktarıldığı yer *III. Enternasyonal 1919-1943*, Belge Yayınları, 1979, s.17,18,19.

7 *Yeni Dünya*, 2. sayı, Bakü, Mustafa Suphi, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası’nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarihi Kurumu, 1997, s.106.

“Onun için biz Türkiye’de Milli Müdafaa şeklinde baş gösteren kıyama, müşterek düşman tarafından bu hareketin söndürülmesine yol vermemek için, her türlü yardımı -bu yardım mutaassıb milliyetçilere bile olsa- tarihin bize yüklediği bir vazife biliyoruz.”⁸

Mustafa Suphi, Mustafa Kemal hareketini destekleyerek komünistlere savaş alanında yer açılacağını ve buradan halk cumhuriyetine doğru yürüyeceklerini düşündü. Lenin ve Komintern sömürge ülkelerde emperyalizme karşı bir kalkışma varsa, bu kalkışma burjuva karakterde olsa bile desteklenmelidir diyordu. Mustafa Suphi bu görüşe dayanarak; Kemalistlerin “milli müdafaa” içinde olduklarını, emperyalizme karşı savaştıklarını varsayıyor ve onları destekliyordu.

TKP'nin Kemalizm aşkı tek taraflı bir aşktı

TKP'nin Kemalizm aşkı, TKP'nin 10 Eylül 1920’de Bakü’de toplanan Birinci Kongre’inde tek taraflı olarak ilan edildi. Kemalist hükümet bu Kongre’ye Türkiye’den katılacak komünist grupları engelledi. Özellikle Ankara ve Eskişehir’deki komünist gruplar Kongre’ye katılamadı. TKP Birinci Kongresi’nin aldığı kararlardan en önemlilerinden biri Türkiye’deki “ulusal kurtuluş hareketi” üzerindeydi:

“Anadolu’da devam eden Milli İnkilâp Hareketi’nin umum dünya emperyalizmine karşı mücadelesiyle bütün dünya proletarya hareketine yardım ettiğine kaniyiz. Bu milli hareketin, memleket dahilinde inkişaf bulması ve derinleşmesiyle, sınıf şuurunun meydana gelmesine hizmet ettiği ve böylece yarınki içtimâî inkılâba müsait bir muhit hazırladığı muhakkaktır.

Türkiye Komünist Fırkası bir taraftan Türkiye’de Emperyalizme karşı olan bu hareketin derinleşmesine yardım etmekle beraber, diğer taraftan rençber, işçi halkın asıl maksadı ve son emeli olan çalışanlar hakimiyetini elde etmek esaslarını hazırlamak için bezl-i mesâî edecektir.”⁹

Görüldüğü gibi alınan karar Komintern’in kararlarının tekrarıydı: Komünistler, emperyalizme karşı olduklarını düşündükleri Kemalistleri destekleyecekti.

8 *Yeni Dünya*, 3. sayı, Bakü, Mustafa Suphi, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası’nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarihi Kurumu, 1997, s.107.

9 TKP Birinci Kongre Kararları, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası’nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarihi Kurumu, 1997, s.226-227.

Kemalistlerin sahteciliği

Egemen ulusal burjuva devleti kurma peşinde olan Kemalistler, amaçlarına ulaşmak için İngiliz emperyalizmi ve Sovyet devleti arasında ikili oynuyordu.

M. Kemal emperyalist işgalin kalkması, sömürge olmaktan kurtulmak için Sovyetler Birliğinin maddi ve moral desteğini almaya çalışıyordu. 26 Nisan 1920’de Lenin’e yazdığı mektupta, Bolşevik hareketle kendi hareketini birleştireceklerini söylüyor, yardım talep ediyordu.

“Sayın Başkan,
Rus Bolşevikleriyle bütün çalışmalarımızı ve askerî harekâtımızı birleştirme zorunluluğunu kabul etmekteyiz. Bolşeviklerin emperyalist hükûmetlere karşı savaşmak ve bütün mazlum ulusları emperyalistlerin hegemonyasından kurtarmayı amaç edinmiş olduklarına inanıyoruz.”¹⁰

M.Kemal 13 Eylül 1920’de Mustafa Suphi’ye de bir mektup yazdı. M. Kemal kurduğu meclis ve hükûmetin Sovyet yönetim tarzından farksız olduğunu; kendilerinin de Batı emperyalizmine ve kapitalizme karşı olduğunu söylüyordu.

“Ezici çoğunluğu rençber ve köylüden teşkil edilmiş olan milletimiz, Batı emperyalizm ve kapitalizminin mahkumiyetinden kendini kurtarabilmek için bunlara karşı birleşmiş olarak mücadeleye, savaşmaya karar vermiştir. (...) Bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti işbu teşkilattan doğmuştur ve bu nedenle Sovyet idare teşkilatından farksızdır.”¹¹

* * *

M. Kemal bir yandan Sovyetler Birliği ve TKP ile flört ederken, diğer yandan İngiliz ve Fransız emperyalistleri ile temas halindeydi. Genç Sovyet devleti ile ilişkilerini onlara karşı koz olarak kullanıyordu. Nitekim emperyalistlerle anlaşmış; İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar ordularını Anadolu’dan çekmişlerdi.

10 Mustafa Kemal, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.101-102.

11 Mustafa Kemal’in Mustafa Suphi’ye Mektubu, 13 Eylül 1920, aktaran Turhan Feyizoğlu, *Türk Ocağı’ndan Türkiye Komünist Partisi’ne*, Ozan Yayıncılık, 2007, s.78-79.

Kemalistler komünistlere saldırmaya başlar

M. Kemal'in karşısında dış düşman olarak yalnızca, emperyalistler tarafından aldatıldığını düşünen Yunan ordusu kalmıştır. Kemalistler Yunanlılarla savaşa girişmeden önce içerdeki ortaklıklarını ve düşmanlarını halletmek, iktidarlarını sağlama almak zorundaydılar. Kürt aşiretleri ve dini cemaatlerle uzlaşarak onları yanlarına aldılar. Birinci Meclis ve Teşkilat-ı Esasi adını verdikleri Anayasa bu anlaşmanın ürünüdür.

Kemalist iktidar için tehlike oluşturacak üç önemli örgütlü güç kalmıştı. Çerkes Ethem'in Kuvva-yı Seyyare Ordusu ile katıldığı Yeşil Ordu, Ankara'da kurulan Halk İştirakiyun Fırkası ve TKP. M. Kemal önce içinde Bolşevik bir tabur da bulunan, Bolşevizmin ideolojik etkisi altında olan Yeşil Ordu'ya saldırdı. 5 Ocak 1921'de Yeşil Ordu yenildi. Çerkes Ethem Yunanlılara sığındı. Bolşevik tabur komutanı, TKP üyesi İsmail Hakkı teslim oldu ve daha sonra idam edildi. Komünist Halk İştirakiyun Fırkası kapatıldı. Salih Hacıoğlu ve yoldaşları tutuklandı. Partinin milletvekili Nazım Bey 15 yıl kürek cezasına çarptırıldı. 28 Ocak 1921'de, M. Kemal'in iznine güvenerek Anadolu'ya geçen Mustafa Suphi ve ondört yoldaşı Karadeniz'de boğduruldu. M.Kemal bir ay içinde "komünizm tehlikesini" bertaraf etmişti. Bertaraf edilen güçler içinde kendi kurdukları sahte TKP de vardı. Çünkü M. Kemal'e karşı çıkmışlar, Çerkes Ethem üzerine yürünmesini kabul etmeyerek, demiryolu işçilerini greve çağırmışlardı.

Kemalistlerin kanlı saldırılarına karşın komünistlerin bitmeyen aşkı

Kemalistlerin sahtekârlığı ve kendi kurdukları sahte komünist partiye bile tahammülleri olamayan anti-komünist tutumları bu denli aşık olmasına karşın, Komintern ve TKP'nin Kemalizm aşkı sona ermedi. Mustafa Suphi'nin Anadolu'ya geçerken, geride kalan komünistlerden oluşturduğu TKP Dış Büro Parti Hücresi, liderlerinin ve onbeşlerin ölümünden sadece on gün sonra, 6 Şubat 1921'de yaptığı toplantıda Kemalist hükümeti devrimci, Çerkes Ethem'i anarşist ilân etti ve onunla bir ilişkileri olmadığını bildirdi.

"Bizler Ethem'in ve yandaşlarının Batı Cephesinde, Anadolu Cephesi'nde devrimci Anadolu hükümetine karşı çılgınca, anarşik çıkışını lânetliyoruz. Anadolu'daki devrimci hareketin destekçileri olarak bizlerin bu gibi şahıslarla hiçbir ilişkisi ve hiçbir ortak yanı olmamıştır ve olamaz."¹²

12 TKP MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-2, TÜSTAV, 2004, s.41.

Dış Büro'nun o günkü koşullarda, on beş gün içinde M. Suphi ve arkadaşlarının başına gelenlerden haberdar olmadıkları doğru olabilir. Ancak yukarıdaki karar TKP'nin Kemalistlere ve Çerkes Ethem'e bakış açılarını göstermesi açısından ilginçtir. Anti-emperyalist bir güç olan Yeşil Ordu'nun önderi Çerkes Ethem anarşist, emperyalistlerle dans eden M.Kemal devrimci görülüyordu.

* * *

11/12 Nisan 1921'de TKP'den geriye kalan MK üyeleri toplandı. Toplantıya Komintern temsilcisi Krasin de katıldı. Krasin Mustafa Suphi'yi öldürttüğü için M. Kemal'e bir şey yapamayacaklarını, bunun Kemalistlerle ittifaka ve diplomasiye uygun olmayacağını anlattı.

“Bu yolda bir mani var. Resmen Kemal'e birşey yapamayız. (...) Diplomatik münasebata da tesiri olabilir. İttifaka falan. Ölenler hep Türk tebaası. Kemal'den soramazlar. (...) Başka teşkilat varsa onlar bu itlafa karşı itiraz, şikâyet ve dava - Mustafa Kemal aleyhinde değil, katiller aleyhinde.”¹³

Komintern ve TKP'nin aşkı karasevdaya dönüşmüştü. Kemalistler komünistlerin kökünü kazıyor, onlar hâlâ ittifaktan, diplomasiden söz ediyordu.

* * *

Halk İştirakiyun Fırkası'nın 15 Ağustos 1922'de toplanan kongresi TKP'nin ikinci kongresi olarak tarihe geçer. Bu kongrede Salih Hacıoğlu MK birinci sekreterliğine seçilir. Şefik Hüsnü de bu kongrede MK'ne girer. Kongrenin MK'nin raporunu onaylayan kararı da Kemalistlere destek vermeye devam eder.

“Milli kurtuluş hareketine, cephelerdeki silâhlı savaşa TKP elinden gelen her yardımı yapacaktır. Bunun yanında, burjuvazinin gerici çevrelerle, yabancılarla, emperyalistlerle uzlaşmaya gitmek yoluyla milli kurtuluş hareketini söndürmek, bu savaşın derin demokratik bir devrime yükselmesini önlemek istediğini, bu çok önemli olayı, burjuvazinin içyüzünü geniş halk yığınlarına durmadan anlatacaktır.”¹⁴

13 Krasin, *TKP MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-2*, TÜSTAV, 2004, s.136.

14 TKP İkinci Kongresi'nin Merkez Komitesi'nin Raporunu Onaylayan Kararı, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.277.

Karşılıksız aşka düşen kuşku

5 Kasım - 5 Aralık 1922 tarihleri arasında Komünist Enternasyonalin Dördüncü Kongresi toplandı. Kongrede TKP delegasyonu adına Sadrettin Celal konuştu. S. Celal milli burjuvaziye temsil eden Kemalistlerin Londra Konferansındaki tutumları nedeniyle, artık devrimci olmadığını ve ihanet içinde olduklarını söyledi.

“Kemalizmin yeni yönelimini özetlerken, Londra Konferansı’nda emperyalizme karşı nefret dolu olan burjuvazinin, şimdi Türkiye’nin emekçi kitlelerinin sömürülmesinden kendisine de pay çıkarma olanağını gözleyerek, azimli savaş politikasını, bir taviz ve ihanet politikasıyla değiştirdiğini söyleyebiliriz. Londra Konferansı’ndan beri millî burjuvazi artık devrimci değildir.”¹⁵

Bu saptamayla TKP Kemalizmi farklı değerlendirmeye çalışıyordu. Geç de olsa Kemalistlerin devrimci-demokrat olmadıklarını görmeye çalışıyordu. TKP’yi Kemalizm karşıtlığına çağırıyordu. Geç kalmış bir değerlendirmeydi. Kemalistler hiçbir zaman devrimci-demokrat bir hareket olmamışlardı. Ne emperyalist-kapitalist bloktan kopmayı ne de toprak reformu yapmayı düşündükleri yoktu. Kurdukları Mecliste toprak ağaları ve şeyhlerle birlik-teydiler.

Kongrede Komintern Yürütme Kurulu adına konuşan Radek, TKP’lilerin içine düşen kuşkuyu silmeye çalıştı.

“Türkiyeli komünistlere şu öğüdü verdiğimiz için bir an bile pişman değiliz: Parti olarak örgütlendikten sonra ilk göreviniz Türkiye’deki ulusal kurtuluş hareketini desteklemek olmalıdır. (...) Ve kovuşturuldukları şu anda dahi biz Türk komünistlerine şöyle sesleniyoruz: Bu ana bakarak yakın geleceği unutmayın! Türkiye’nin büyük uluslararası devrimci önem taşıyan bağımsızlığını savunma görevi henüz sona ermiş değildir. Size, saldıranlara karşı kendinizi savunun, kılıca kılıç çekin, ama tarihi olarak henüz kurtuluş mücadelesine sıra gelmediğini, Türkiye’nin yeni yeni billurlaşan devrimci unsurlarıyla daha uzun bir süre birlikte yürümek zorunda olduğunuzu da bilin.”¹⁶

TKP yöneticileri Kemalizme karşı Komintern ile birlikte yürüttükleri

15 Saadettin Celâl, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.282.

16 Karl Radek, Komünist Enternasyonal Dördüncü Kongresi’ndeki Doğu Sorunu Üzerine Tartışma, aktarma *Komintern Belgelerinde Türkiye-1 Kurtuluş Savaşı ve Lozan*, Kaynak Yayınları, 1993, s.140-141.

yanlış politikadan dönmeye çalışıyor, ancak Komintern yöneticileri buna engel oluyordu. Kemalistler tercihini emperyalist-kapitalist sistemden yana yapmış, kurdukları Meclis Londra Konferansına çağrılarak emperyalistlerce tanınmıştı. Komintern yöneticileri Lenin'in Kominternin İkinci Kongresi'ne sunduğu raporda, sömürge ülkelerde burjuvaziyle ittifak yapılmasını koşullara bağladığını unutmuşlardı. Lenin koşullarını açıkladığı raporunda “sömürge ülkelerde reformcu partiler şimdiden mevcutturlar”¹⁷ diyerek Komintern'i uyarıyor ve Uluslar ve Sömürgeler Komisyonu'nda yadsınmaz bir şekilde kanıtlandığı gibi burjuvazinin ikili oynadığını söylüyordu:

“Sömüren ülkelerin burjuvazisiyle sömürgelerin burjuvazisi arasında bir ölçüde yaklaşma olmuştur, öyle ki, sık sık ve belki de çoğu durumda, ezilen ülkelerin burjuvazisi bir yandan ulusal hareketleri desteklerken, aynı zamanda emperyalist burjuvaziyle anlaşma halindedir, yani emperyalist burjuvaziyle birlikte devrimci hareketlere karşı ve devrimci sınıflara karşı savaşım vermektedir.”¹⁸

Lenin'in bu sözlerinden sonra geçen altı aylık süre içinde çok şey daha açık şekilde ortaya çıkmıştı. Lenin'in deyiimiyle “emperyalist burjuvazi ile anlaşma halindeki” burjuvazinin ulusal-devrimci değil işbirlikçi olduğu belli olmuştu. Komünistlere değil örgütlenme özgürlüğü tanımak, tam aksine ölümcül saldırılarda bulunmuşlar, son olarak da Londra konferansı ile taraflarını kesinleştirmişlerdi.

Kemalistlerin gericiliği bu denli açık iken Komintern yöneticileri hâlâ onları desteklemeye devam edilmesini öneriyordu. Tek gerekçe Kemalistlerin burjuva egemen devletin Sovyetlerle emperyalistler arasında tampon oluşturmalarını istemeleriydi. TKP sonuçta bu politikayı kabul etti; Kemalizm aşkı devam etti. Komintern'in toplandığı günlerde 1 Aralık 1922'de yayımlanan TKP'nin yayın organı *Aydınlık*'ta çıkan yazısında, MK üyesi Şefik Hüsnü de Radek gibi düşünüyordu.

“Devrim önderlerinin iyi niyetinden şüphe etmeye kimsenin hakkı yoktur. Şimdiye değin yaptıkları her türlü ümidi haklı kılacak niteliktedir. Siyasetlerinde uluslararası proletaryaya ve proletarya hükümetlerine ve örgütlerinde ülkenin işçi sınıflarına dayanmaları, yoksullar ve orta halliler yararına bir düzen yaratmak eğiliminde olmaları, doğru yönde yürüdüklerini gösteriyor.”¹⁹

¹⁷ Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, sol yayınları, 2007, s.210.

¹⁸ Lenin, a.g.e. s.210.

¹⁹ *Seçme Yazılar – Şefik Hüsnü Deymer*, Aydınlık Yayınları, 1971, s.119-120.

Şefik Hüsnü'ye göre, Kemalistler ülke içinde işçi sınıfına, dışarda ise proletaryaya ve proleter hükümete yani Sovyet hükümetine dayanıyordu. Halbuki Kemalist hükümet komünistlere saldırmaya devam ediyordu. 1923'te yirmiye yakın komünist tutuklandı. Ama Şefik Hüsnü Kemalistlerden umudunu kesmedi. Gerçekçi olmayan umudunu hükümet içinde Marksist eğilimli bakanlar olduğuna, Kemalist hükümetin işçi hükümeti olabileceğine kadar vardırırdı.

“Bundan sonra iktidar gücünü ulusal egemenlikten alan halk hükümeti, emeğin -yani ulusun- tarafına geçmeli ve bir iş ve işçi hükümeti olmalıdır. Devlet adamları arasında, İktisat ve Sağlık Sosyal Yardım Bakanları gibi Marksist bir düşünceyle hareket etmeye eğilimli görünen kişilerin bulunması, hükümetimizin bu yola girmekte gecikmeyeceğini düşündürmektedir.”²⁰

Şefik Hüsnü'nün bu umutlarının gerçek olmadığını anlaması için çok zamana gerek kalmadı. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilân edildi. Halbuki, Şefik Hüsnü, M. Kemal'in Batı tarzı burjuva cumhuriyeti kuracağına ihtimal vermiyordu.

“Gazete haberlerinden ve tartışmalarından anlaşıldığına göre, Türkiye'yi hanedansız birer hükümdarlıktan başka bir şey olmayan Avrupa ve Amerika'daki cumhuriyetlere benzetmek söz konusu ediliyor. Bu cumhuriyetler bilindiği gibi burjuva hükümetine en elverişli sınıf hükümetinden başka bir şey değildir (...) Ve biz inanıyoruz ki devletin en yüksek yerinde bulunan ve devrimimizin kahramanı olan kişi böyle bir sapmaya bizzat engel olacak ve sahip olduğu büyük nüfuz ve yetkileri, devrimi almış olduğu yönde derinleştirmek ve pekiştirmek uğrunda kullanacaktır.”²¹

Aşk insana muşığının her hareketini onaylamasına yol açıyordu. M. Kemal'in burjuva sınıfın egemenliğinde bir Cumhuriyete izin vermeyeceğine inanan Ş. Hüsnü, Cumhuriyet kurulunca ona sahip çıktı. Hatta Kazım Karabekir ve Ali Fuat Cebesoy, M. Kemal'e başkaldırıp Terakkiperver Parti'yi kurduklarında, onları karşı-devrimci ilân etti. Bu karşı-devrimciler Kemalist hükümete karşı ayaklanırsa, komünistlerin Kemalistleri destekleyeceğini ilân etti.

“Şimdiki yönetim karşı devrimin şiddetli bir saldırısına uğrarsa işçi sınıfı

20 Seçme Yazılar – Şefik Hüsnü Deymer, Aydınlık Yayınları, 1971, s.177.

21 Seçme Yazılar – Şefik Hüsnü Deymer, Aydınlık Yayınları, 1971, s.184-185.

Anadolu'nun genç burjuvazisi ile devrimin sonuçlarını savunacaktır; bu kesindir. (...) Dilemeyiz ama böyle bir durum olursa, bizim inancımız odur ki Cumhuriyet yöneticileri işledikleri hatayı anlayacaklar, yoksul köylülere ve Marksizme yaklaşmak gereğini duyacaklar. Bu hatalardan en önemlisinin de karşı devrim mensuplarına ait mülk, arazi ve sermayelerin kamulaştırılması olduğu görülecektir.”²²

Burjuvazinin iki kolu arasındaki savaşa komünistleri taraf kılan bir politikaydı bu. Şefik Hüsnü'nün temellerini attığı, sınıfsal bakış açısından uzak bu politikanın izleri günümüzde de devam etmektedir.

Aşıkların arasına karakedi giriyor

Komintern'in Birinci ve İkinci Kongreleri dünya devriminin yayılmasından henüz umudun kesilmediği bir politik ortamda toplanmıştı. Komintern'in Üçüncü ve Dördüncü Kongreleri ise dünya devriminin gerilediği koşullarda toplanmıştı. Almanya'da 1921 yılındaki komünist ayaklanma bastırılmıştı. Dünya devrimi dalgasının geriye çekilişi, kaçınılmaz olarak Komintern'in Üçüncü ve Dördüncü Kongrelerinin politikasına yansdı.

Sosyal demokrat partilerin tabanlarını kazanmak için “birleşik işçi cephesi” taktiği devreye sokuldu: Komünistler, sosyal demokrat partileri birleşik cepheye zorlayacaktı. Komintern'in Beşinci Kongresine kadar “birleşik cephe” taktiği yaşama geçirilmeye çalışıldı. Ama sosyal demokratların burjuvaziden kopmayan politikaları bu cephe taktiğinin yaşama geçmesini engelledi. Komünistlerin sekte politikaları da, sosyal demokratlara haklı savunma olanakları sundu. İşte bu ortamda Komintern'in Beşinci Kongresi'ne gidilecekti.

17 Haziran - 8 Temmuz 1924 tarihleri arasında Komintern'in Beşinci Kongresi toplandı. Stalin'in Komintern'in dümenini sola kırdığı bir kongreydi bu kongre. Stalin, sosyal-demokrasiyi faşizmin kardeşi olarak ilan etmişti. Stalin'e göre sosyal-demokrasi, faşizmin ılımlı kanadıydı. Komintern'in sola kaymasının bütün komünist partilerini etkileyeceği açıktı. TKP'nin Kemalizm politikası sağdı. Burjuva ideolojisi Kemalizm'e körü körüne bağlı bir politikaydı. TKP'yi bu konuma sürükleyen Komintern'di. Şimdi Komintern direksiyonu sola kırmıştı. TKP'nin de sola kayması gerekiyordu.

Komintern'deki sol havanın TKP'ye yansması için geçmişteki Kemalizm aşkının eleştirilmesi gerekiyordu. Gerçi TKP, Komintern'in Kemalizm poli-

²² Seçme Yazılar – Şefik Hüsnü Deymer, Aydınlik Yayınları, 1971, s.231.

tikasını biraz daha sağa çekerek savunmaktan başka bir şey yapmamıştı ama politika bunu gerektiriyordu. Ukrayna delegesi D.Z. Manuilski, TKP'nin yayın organı olan *Aydınlık*'ı sert biçimde eleştirdi. *Aydınlık*, proletarya ile burjuvazi arasında sınıfsal işbirliğini savunmuştu. (Gerçekten de savunmuştu.) Yabancı kapitalizme karşı, ulusal kapitalizmin (ulusal burjuvazinin) gelişmesini savunmuştu. (Yalan değil, savunmuştu.) Manuilski Komintern'in en sadık partisini eleştirmek gibi tuhaf bir görevi yerine getirmek zorundaydı.

“İkinci Kongre’de genç Komünist kesimlerin, iktidar yolunda yürüyen burjuvazinin önderliği altındaki ulusal kurtuluş hareketleri karşısında alacakları tutumu belirledik. Fakat o zamandan beri, Doğu ülkelerinde yeni bir durumla karşılaştık: iktidarı ele geçirmiş olan ulusal burjuvazilere karşı ne yapacağız?(...) Türk yoldaşlarımız ciddi taktik hataları işlemişlerdir. Örneğin, TKP'nin yayın organı olan *Aydınlık*'ta, Komünist Partisini yabancı kapitalizme karşı ulusal kapitalizmin gelişmesini desteklemeye çağıran bazı makaleler çıktı.”²³

Yukarıda belirttiğimiz gibi bu makaleleri yazan Şefik Hüsnü idi. Şefik Hüsnü de Kongredeydi. Söz aldı. Şefik Hüsnü, burjuvazinin ulusal devrimi tamamlayamayacağını; devrimi tamamlamanın, anti-feodal yapıları kaldırmanın ancak proletaryanın işi olduğunu söyledi. Şimdiye kadar yazdıklarının tam tersini söylüyordu. Yüz seksen derecelik bu dönüşe bir de gerekçe uydurdu. Proletarya, devrimci milliyetçilerle “yıkma” konusunda birlikte olabilirdi, “kurma” konusunda birlikte olamazdı.

“Proletarya devrimci milliyetçilikle yalnız yıkma konusunda işbirliği yapabilir. Nitekim burjuvazi bir kurma işine girişince, bunu yalnız kendi çıkarları için yapar; bu yüzden sınıf kavgası zorunludur.”²⁴

Şefik Hüsnü kendi yazdıklarını unutturarak, Kemalizm aşkını Mustafa Suphi'ye mal ederek işin içinden sıyrılmaya çalışıyordu.

“Yasadışıyız ve bize çok pahalıya mal olan yanlışlar yapılmıştır. İlk olarak, bizim yasal bir parti olarak çalışabileğimizi olanaklı gören Mustafa Suphi

23 Manuilski, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.349.

24 Şefik Hüsnü, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.352.

şehit düştü. Bu sanısı, onun ve öteki 14 yoldaşın hayatına mal oldu.”²⁵

* * *

Nasıl ki Komintern’in sağ politikası TKP’ye daha koyu yansımış ise, yeni sol politika da daha koyu idi. TKP 21 Ocak 1925’te *Orak Çekiç* isimli haftalık parti yayınına devreye sokmuştu. 12 Şubat 1925’te çıkan *Orak Çekiç*’in temel sloganı şuydu: “*Burjuva partilerine ve burjuva politikacılarına yordakçılık eden ve onlardan medet uman her amele kendi sınıfına ihanet etmiş sayılır.*”²⁶

Kürt isyanları Komintern ve TKP’nin Kemalizm aşkını yeniden alevlendirdi

13 Şubat 1925’te, devletin eşkiya suçlamasıyla aradığı Şeyh Sait’in adamlarının jandarmalara teslim olmamasıyla başlayan çatışma, Kürtleri peşinden sürükledi. Kemalist devlete karşı başlatılan Şeyh Sait ayaklanması giderek büyüdü. Kemalist hükümet bu ayaklanmayı İngiliz emperyalizminin planladığı bir “irtica” hareketi olarak damgaladı. Devlete göre, Şeyh Sait ve ayaklanan Kürt yığınları şeriat ve hilafeti geri getirmek istiyorlardı. Resmi ideoloji bu görüşü her olanaklı yolla yaydı.

TKP, Şeyh Sait ayaklanması karşısında Kemalist devletin yanında yer aldı ve bu ayaklanmayı İngiliz emperyalizminin oyunu olarak gördü. Resmi ideolojinin ayaklanma hakkında söyledikleriyle, TKP’nin tutumu arasında özde bir fark yoktu. TKP’nin haftalık *Orak Çekiç* gazetesinin 26 Şubat ve 5 Mart 1925 tarihli 6. ve 7. sayılarında şöyle deniyordu:

“İrticam başında Şeyh Sait değil, derebeylik duruyor; irticaa karşı mücadele-sinde Halk Hükümetlerdir.”

“Kahrolsun İrtica... Ankara Büyük Meclisi’nde müfrit sol burjuvazinin tırnakları, kafasına kurun-u vustayı (ortaçağı) dolamış yobazların gırtlığına yapıştı.”

“Yobazların Sarıkları Yobaz zümresine kefen olmalı! Yobazlarıyla, Ağalalarıyla, Şeyhleriyle, Halifeleriyle, Sultanlarıyla birlikte Kahrolsun Derebeylik! İrtica ve Derebeyliğe karşı mücadele için: Köylüler (Köy Meclisleri), Ame-

25 Şefik Hüsnü, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.354.

26 *Orak Çekiç*, 4. sayı, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)*, Bilgi Yayınevi, 1978, s.363.

leler (Sendikalar) etrafında teşkilâtlanmalıdırlar.”²⁷

Kürt sorununda TKP'yi haklı biçimde eleştirmiş olan Hikmet Kıvılcımlı bile Şeyh Sait ayaklanmasını aynı biçimde değerlendiriyordu.

“Şeyh Sait İsyanı: a) Memleket içinde, ağalığın sermayedarlığa taarruzu olduğu için irticaî idi. b) Dünya içinde, emperyalizmden medet umduğu için yine irticaî idi. Şu halde, Şeyh Sait isyanı gerek millî, gerek milletler-arası mikyasda irticaî idi.”²⁸

Komintern'in tutumu da farklı değildi. Komintern'e göre Şeyh Sait ayaklanmasının özelliği: Türk gericiliğinin İngiliz emperyalizmiyle ittifak yapmasıydı. Kemalist Hükümet milli kurtuluş hareketinin temsilcisiydi ve demokrasi için çalışıyordu. Moskova 26 Şubat 1925'te Şeyh Sait ayaklanmasını özel bir bültenle duyurdu:

“Mustafa Kemal'e ve Ankara hükûmetine karşı Kürdistan'daki Şeyh Sait Ayaklanması, Moskova tarafından, Türk gericiliğinin İngiliz emperyalizmi ile ittifak halinde bir geri dönüş girişimi olarak değerlendirilmektedir.

Kemal, genel olarak millî kurtuluş hareketini temsil etmekte ve Türkiye'nin demokratlaştırılması ve feodal kalıntılar ile Müslüman din adamlarının etkisinden kurtarılması için çalışmaktadır. Kemal'e karşı, ilk olarak emperyalizm, ikinci olarak feodal ağalar, üçüncü olarak din adamları ve dördüncü olarak liman şehirlerinin yabancı sermayeye bağlı ticaret burjuvazisi mücadele etmektedir.”²⁹

Hem Komintern, hem TKP resmi ideolojiyi savunan konuma düştü. Komintern ve TKP'nin Kemalizm aşkının depreşmesinin nedeni neydi? Şeyh Sait ayaklanması Kürt ulusunun dinsel görünümlü, ama özünde ulusal bir ayaklanmasıydı. Nitekim Şeyh Sait ve arkadaşları yakalanıp Diyarbakır'da yargılanırken, savcı tarafından hazırlanan iddianamede ayaklanmanın “Kürt ihtilali” olduğunu ve bütün sanıkların amacının “Bağımsız Kürdistan'ı kurmak olduğu” belirtiliyordu.

Kemalist devlet, İngilizlerin bu Kürt isyanında parmağı olduğuna dair tek

27 Orak Çekiç'in 26 Şubat ve 5 Mart 1925 Tarihli Sayıları, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Yurt Yayınları, 1981, s.132-133.

28 Dr. Hikmet Kıvılcımlı, *İhtiyat Kuvvet: Milliyet (Şark)*, Yol Yayınları, 1979, s.194.

29 Komünist Enternasyonal Belgelerinde Kürt Milli Meselesi, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Yurt Yayınları, 1981, s.133.

bir belge sunamadı. Bugüne kadar da böyle bir belge bulunamadı. TKP ise, Şeyh Sait ayaklanmasından 10 yıl sonra bile, 20 Aralık 1935 tarihli *Orak Çekiç* yayınında eski tutumunu sürdürdü.

“1925 yılındaki Kürdistan’da patlayan irtica kalkınması Türkiye içinde bu gibi reaksiyoner ayaklanmaların en önemlilerindendir.

Kemalist burjuvazi haklı olarak bu irtica hareketine karşı koydu ve onu ezdi. Reaksiyonun ezilmesiyle inkılâb namına iyi bir iş de görülmüş oluyordu.”³⁰

* * *

Kemalist devlet, Şeyh Sait ayaklanmasını bahane ederek 4 Mart 1925’te Takrirî Sükun Kanunu’nu çıkardı. Bu kanuna göre İstiklal Mahkemeleri kuruldu. Takrirî Sükun kanunundan iki gün sonra gazeteler kapatılmaya başlandı. 12 Mart 1925’te TKP’nin yayın organları olan *Aydınlık* ve *Orak Çekiç* kapatıldı. Oysa *Orak Çekiç* dergisi açık olarak Kemalist devletin yanında yer almış ve resmi ideolojinin diliyle konuşarak hükümete destek vermişti. Şefik Hüsnü yurtdışına kaçmak zorunda kaldı. Mayıs 1925’te 38 komünist tutuklandı. Sanıklar en az yedi, en çok on beş yıllık kürek cezalarına mahkûm edildi.

Şefik Hüsnü 1926 yılında *Komünist Enternasyonal Dergisi*’ne yazdığı “Türkiye’de Komünist Hareket” isimli yazıda, TKP’nin Kemalist devleti desteklemesine rağmen cezalandırılmasına şaşıyordu; olayı ilginç buluyordu:

“Bütün komünist yayınların çıkmasını bir anda yasaklayan bakanlık genelgesi gene de beklenmiyordu. Çünkü o sırada, bu aşırı sert önleme gerekçe olacak hiçbir şey olmamıştı.

(...)

Aslında tam bu sıralarda, komünistlerin yayın organlarının son sayılarında, Kürt isyanının amansızca bastırılmasından yana olmaları ve feodalizmin tasfiye edilmesinde Halk Partisi’ni bütün güçleriyle destekleyeceklerini açıklamaları ilginçtir.”³¹

Diğer yandan Komintern Yürütme Kurulu, 1925 yılı sonunda, “Doğudaki Devrimci Hareketin Sorunları” üzerine yazdığı raporda, TKP’nin, Ke-

30 *Orak Çekiç*, 1. sayı, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.370.

31 Şefik Hüsnü, aktarma *Komintern Belgelerinde Türkiye-5 Şefik Hüsnü - Yazı ve Konuşmalar*, Kaynak Yayınları, 1995, s.63.

malizmden gördüğü terör yüzünden politika değiştirmemesini istiyordu. Komintern'e göre TKP'nin görevi, Kemalistlerin devrimci adımlarını ve Sovyetler Birliği ile kurduğu dostça ilişkileri desteklemektir:

“Bugün Türkiye’deki iktidara karşı izlenecek taktiği, sırf... Komünistleri kovuşturmasına dayanarak belirlemek ağır bir hata olur... yoldaşlar kemalist hükûmetin devrimci kazançları sağlamlaştırmaya ve SSCB ile dostça ilişkiler kurmaya yönelik her adımını, bundan sonra da kararlılıkla ve tereddütsüz desteklemelidirler.”³²

Komintern’in Beşinci Kongresi’nde Manuilski’nin TKP’ye yönelttiği “burjuvaziyle işbirliği eleştirisi” Komintern’in kendisi tarafından unutulmaya başlanmıştı. TKP de doğal olarak Kemalizm aşkına geri dönmüştü.

Tutkulu aşklar kolaylıkla nefrete dönüşebilir

Komintern ve TKP Kemalizme tutkulu bir aşkla bağlanmıştı. Birbirlerinde beklentileri o denli çoktu ki bir türlü kopamıyorlardı. Komintern’in 5. Kongre kararları ile aralarına giren karakediyi defetmek için Kürt ulusunun kıyımına dahi ortak olmuşlardı. Komintern Doğu Seksiyonları Sekreteryası Temmuz 1926’da TKP Merkez Komitesine bir mektup gönderdi. Komintern, Ankara hükûmetinden Türkiye’deki komünistlere saldırmayacağına dair söz almıştı. Bunun karşılığında TKP, devrimci işçilerden oluşan Kemalist hükûmetin reformlarına karşı çıkmamalıydı. Anti-emperyalizm yönünde ilerlendiği sürece Kemalistleri desteklemeliydi. Komintern’in mektubunda şöyle deniyordu:

“Türkiye Hükûmeti büyük olasılıkla Komünist Partisine karşı eski aşırı baskı yapma, Komünist ve Komsomol (gençlik) örgütlerini parçalama taktiklerini sürdürmeyecektir. En azından, kemalist hükûmet, Ankara’daki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği temsilcilerine bu yolda belli güvenceler verdi. (...) Türkiye Komünist Partisi kendi programını değiştirmeden, sadece, küçük burjuva fikirler beslediği doğru olmakla birlikte, devrimci işçilerden oluşan şimdiki Türkiye Hükûmetinin yapmakta bulunduğu -Marxist açıdan bile kabul edilebilecek nitelikteki- iç reformlara karşı doğrudan ve keskin bir savaşıma girmeyi yadsıyarak, Türkiye’nin en güçlü siyasal gruplarından biri haline gelebilir.”³³

32 Komintern Yürütme Kurulu Kararı, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.21.

33 Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu Doğu Seksiyonları Sekreteryası, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.33.

Kemalist hükümeti, devrimci işçilerden oluşan bir hükümet olarak kabul etmek iğrenç bir politikaydı. TKP bu politikayı onaylayacaktı.

* * *

Mayıs 1926 TKP Viyana Konferansı'nda Şefik Hüsnü, Vedat Nedim Tör'ü TKP Genel Sekteri olarak onayladı. İzmir'de Mustafa Kemal'e karşı düzenlenen suikast girişiminden sonra TKP Genel Sekreteri olarak Vedat Nedim, "Mehmet Süleyman" takma adıyla *Balkan Federasyonu* dergisinde Mustafa Kemal'i savundu. Kemalist iktidar, dostunu-düşmanını ayıramamakla yanlış yapıyordu. İngiliz emperyalizmine bağlı Terakkiperver taraftarları düşmandı; oysa emekçilerin demokratik haklarını savunanlar dosttu. Düşmanlara en ufak demokrasi tanınmamalıydı. Dost olana (TKP diye okunabilir) el uzatılmalıydı. Vedat Nedim söz konusu yazıyı şöyle bitiriyordu:

"Türkiye inkılâbının başında bulunanlar bugün bu inkılâbın dostları ile düşmanlarını tefrik etmelidirler. İnkılâbın derinleşmesi namına, onun düşmanları en ufak bir demokratik haktan bile mahrum edilmelidir. Buna mukabil inkılâbın en sağlam istinatgâhı olan emekçi kitlelerinin geniş demokratik hakları biran evvel tanıtılmalıdır."³⁴

* * *

1926 yılının sonuna kadar TKP'nin Kemalist iktidara duyduğu güven henüz kaybolmamıştı. Şefik Hüsnü gizli bir kimlikle 1927 Ağustos ortalarında İstanbul'a geldi. Ekim 1927'de Vedat Nedim Tör'ün gösterdiği zayıflık nedeniyle 1927 TKP Tevfikatı başladı. Şefik Hüsnü ve diğer TKP yöneticileri tutuklandı. TKP büyük darbe aldı. Komintern'in, Kemalist iktidardan aldığı "komünistlere saldırmama" sözü bir işe yaramamıştı. Tarihin rastlantısı olsa gerek: Stalin'in yönetimindeki Komintern'in; Çin'de, Çin Komünist Partisi'ni, Çang Kay-şek'in yönettiği Kuomintang'la ittifaka zorlamasının sonuçları Nisan 1927'de ortaya çıkmıştı. Bu tarihte Çang Kay-şek'in saldırısı sonucu binlerce komünist öldürülmüştü. Çin Komünist Partisi Temmuz 1927'de Komintern'in desteklediği Kuomintang'ın sol kanadından ikinci darbesini aldı. Tıpkı Türkiye'de olduğu gibi Çin'de de burjuvaziyle işbirliği taktiği iflas etmişti.

Stalinci Komintern sola çark etmek zorundaydı; burjuva hareketlere karşı

34 Vedat Nedim, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.130.

yavaş yavaş eleştirisel konuma geçmeye başladı. Aynı tavır anında TKP'ye de yansıdı. 1926 yılında Kemalizmi anti-emperyalist devrimci bir güç olarak kabul eden TKP, 1927 yılında Kemalizmi karşı-devrimci ve onun hükûmetini mürteci (gerici) olarak görmeye başladı. Milli burjuvazi birdenbire en büyük düşman oldu. Aşk nefrete dönüşmüştü. TKP yayın organı olan *Alev* dergisinin 1927 ortalarında yayınlanan sayılarında aşağıdaki sözleri okumak ilginçtir:

“Biz, işçilerin şiarı şudur: Dün inkılâpçı olan burjuvazi bugün aksi inkılâpçı, onun hükûmeti ise mürtecidir. (...) Millî burjuvazi Türk proletaryasının en azılı millî düşmanıdır. (...) Her burjuva hükûmeti gibi kemalist hükûmeti de Türk burjuvazisinin amele sınıfı üzerindeki hâkimiyetini devam ettiren cebir ve tazyik cihazıdır.”³⁵

* * *

Ağustos 1928'de toplanan olan Komintern'in Altıncı Kongresi sosyal-demokrasiyi yeniden faşizmin bir kanadı olarak ilân etti.. “Milli burjuva” olarak kabul edilen burjuva hareketler de bu teoriden kendine düşen payı alacaktı. Tabii ki, TKP de buna uygun biçimde Kemalizme karşı politikasını değiştirecekti.

Komintern'in Altıncı Kongresinde TKP temsilcisi Ali Cevdet Komintern'de esen sol rüzgârın etkisiyle sol içerikli bir konuşma yaptı.

“Kemalizm, Musul ve Düyun-u Umumiye konularındaki tutumundan anlaşıldığı üzere, komprador burjuvazi ve emperyalizmle uzlaşmıştır. Böylelikle karşı-devrimci olduğu için, Sovyetler Birliği'nin aleyhinde tavır almaktadır. (...) Yapılması gereken, TKP'yi bir kitle partisi haline getirerek, Kemalizme karşı bir işçi-köylü cephesi oluşturmaktır.”

“Böylece Kemalist burjuvazi tamamen karşı-devrimci bir konuma gelmiş oldu. (...) Türkiye'deki çalışan yığınların önünde kemalistleri ülkenin bağımsızlığına ve devrime ihanette bulunmuş hainler ve karşı-devrimci bir sınıf olarak teşhir etmeli ve kemalist burjuvaziye karşı işçi ve köylülerin devrimci savaşı cephesini oluşturmamızdır.”³⁶

Ali Cevdet'e göre:

Kemalizm, komprador burjuvaziyle ve emperyalizmle uzlaşmıştır.

35 *Alev*, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.149.

36 Ali Cevdet, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.62,164,165.

Kemalizm karşı-devrimcidir; bu nedenle Sovyetler Birliği'ne düşmandır. TKP bir kitle partisi haline getirilmelidir. Kemalizme karşı bir işçi-köylü cephesi kurulmalıdır.

* * *

Kemalist iktidar TKP'nin tavır değişikliğini 1929 TKP tevkifatı ile yanıtladı. İzmir ve İstanbul'da TKP üyeleri tutuklandı. 16 Temmuz 1929'da sonuçlanan davada birçok komünist 4 yılı aşkın hapis cezasına çarptırıldı. TKP Gençler Birliği Merkez Komitesi yayınladığı 1 Mayıs 1929 bildirisinde şöyle dedi:

“Yoldaşlar! Türkiye burjuvazisi, dahilî siyasetinde olduğu gibi haricî siyasetinde de geniş kitlelere karşı ihanet etmiş ve imperyalizmle anlaşma yolunu tutmuştur. (...) Kahrolsun işçi, köylü ve fakir halk kitlelerinin kanını emen Türkiye burjuvazisi ve onun âleti olan Halk Fırkası Hükûmeti!”³⁷

* * *

Büyük aşkta ayrılık rüzgârları

TKP'nin Komintern kökenli Kemalizm aşkı 1927'den itibaren kopuş yaşıyordu. Bu seferki kopuş 1925'deki Komintern'in beşinci kongresinden köken alan kopuştan daha farklı gibiydi. Gerçi bu kopuş da Komintern kökenliydi (6.Kongre), ama söylemlere bakılınca daha köklü bir kopuş gibi görünüyordu. TKP'nin Üçüncü Kongresi'nde (Şubat 1925'te) ikinci programın ana hatları çıkarılmış, 1926'da Merkez Komitesinin Dış Bürosu bunu bir program haline getirmiş ve 1926 TKP konferansı tarafından onaylanmıştı. Ne var ki, bu programın Komintern tarafından gözden geçirilmesi 1929 senesi ortalarına kalmıştı. Komintern söz konusu programı inceledi, gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra Şubat 1930'da kabul etti.

Şefik Hüsnü TKP ikinci programına yazdığı önsözde Kemalizmi değerlendirdi: Şefik Hüsnü'ye göre, Kemalist devrimin ekonomik temeli, sanayi burjuvazisine yükselmek isteyen ticaret burjuvazisidir. Millici devrim, emperyalizme karşı yapılmıştır. TKP de Kemalizmi anti-emperyalist mücadele verdiği için desteklemiştir. Şefik Hüsnü tarih vermese de bu dönemin 1927'ye kadar sürdüğünü TKP politikasından biliyoruz. Ş.Hüsnü 1927'e

37 Türkiye Komünist Gençler Birliği Merkez Komitesi, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.166,167.

kadar süren koşulsuz Kemalizm desteğini şöyle açıklar:

“Millici inkilâp her şeyden evvel, beynelmilel mali sermayenin vesayetinden ve müdahalesinden kurtulmak azımıyla, bu sınıfın yapmış olduğu imperyalizm aleyhtarı ciddi gayretlerin ve köylülüğün sefil ve hoşnutsuz ana kütlelerini ve emekçi halkı, milli kurtuluş şıarı etrafında, toplamak hususunda gösterdiği kabiliyetin mahsuludur.”³⁸

Şefik Hüsnü, Kemalizmin (Halk Fırkası'nın) bu anti-emperyalist döneminden sonra, emperyalizmle uzlaşarak karşı-devrimci konuma geçtiğini yazar. Şefik Hüsnü'ye göre Kemalizm yeni bir devreye girmiştir. Bir yandan Sovyetler Birliği'nin dostluğunu kaybetmemeye dikkat göstererek emperyalizme teslim olmuştur; diğer yandan Sovyetler ile emperyalistler arasındaki çelişkiden yararlanmaya çalışmaktadır.

TKP hem emperyalizme, hem de Kemalist Halk Fırkası'na karşı mücadele etmelidir. TKP'nin önündeki hedef, amele ve köylü iktidarındır. Bunun için devrim şıarları etrafında halk kitlesini toplamalı, iktidarı Kemalistlerden almalıdır. Şefik Hüsnü bu görüşlerini ifade edecek biçimde önsözünü şu sözlerle bitirir:

“Esas vazifesi amele ve yoksul köylüleri teşkilâtlandırmak ve onların iktisadi ve siyasi sınıf mücadelelerini sevkü idare etmek olan komünist fırkası, bundan maada şehirlerin ve köylerin muhtarip geniş halk kütlelerini de inkilâbi şıarlar etrafında toplamak, ve aynı zamanda hem imperyalizme ve köylü tarafından iktidarın zaptedilmesine müncer olacaktır.

Kahrolsun burjuvazi hakimiyeti ve imperyalizm ile anlaşılan halk fırkası!

Yaşasın Türkiye amele ve köyle Sovyet hükûmeti ve komünist fırkası!

İkini-kânun 1931”³⁹

TKP'nin eski tutumuyla şu andaki tutum arasındaki çelişki uçurum düzeyindedir. Ama hiç olmazsa son politik tutum, burjuvaziyle işbirliği değildir. Ne var ki, TKP 1927'ye kadar Kemalistleri destekleme politikasının doğru olduğunu hâlâ savunmaktadır.

“1925-1930 Programı” diye kabul edilen bu ikinci programın en önemli yanı, Kemalist halk partisine karşı, birinci programdaki hattı değiştirmiş

38 Şefik Hüsnü, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.249.

39 Şefik Hüsnü, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye’de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.252.

olmasıydı. Birinci Kongre, “emperyalizme karşı savaşıyan Kemalist iktidarı” destekliyordu. Kemalist iktidarla mücadele etmeyi gündeme almamıştı. Oysa ikinci program, Kemalist iktidara (Halk partisine) karşı savaşı öğüt-lüyordu. Komintern’in Beşinci Kongresi’nde TKP’ye yöneltilen eleştiriye uygun biçimde yazılmıştı ikinci program.

Programa göre, Kemalist iktidara karşı mücadeleyi, emperyalizme karşı mücadeleden ayırma olanağı yoktu. İkinci program, hem emperyalizme kar-şı, hem de “milli burjuvaziye” karşı savaşımayı hedefliyordu. Bu programa göre TKP’nin önüne koyduğu hedef; burjuva diktatörlüğüne karşı, proletar-ya ve köylülerin diktatörlüğüydü. Proleter diktatörlüğe giden yol buradan geçecekti.

“Türkiye komünist fırkası, komünist Beynelmilelinin bir şubesi sıfatı ile, mücadelelerini, Türkiye’nin hususi şeriatı dahilinde imperyalizme karşı, ve milli burjuvazinin ve büyük emlak ve arazi sahiplerinin hakimiyetine karşı tevcih eder; Sovyetler ittiadı, cihan proletarya inkılâbı ve komünizm leh-inde bulunur; ve mevcut burjuva diktatorluğu yerine amele ve köylü hakimiye-tine müsterit bir sovyet idaresi kurmak gayesini takip eder.”⁴⁰

* * *

TKP yöneticileri birinci ve ikinci program arasındaki farkı kendilerinin Komintern kökenli ideolojik görüşlerine değil, Kemalistlerin tavır değiştir-mesine bağlıyordu. TKP Merkez Komitesi’nin kabul ettiği “Türkiye Mese-lesine Dair Tezleri”nde, Kemalistlerin ilk dönem anti-emperyalist oldukla-rını, sonraki dönemde ise karşı-devrimci pozisyona geçtiklerini söylüyordu. Bu teoriye göre “Kurtuluş savaşının” başlangıcında Kemalizm olumlu rol oynadı ve sonra gericileşti. TKP bugün artık emperyalizmle yaptığı savaşı, Kemalistlerle yaptığı savaştan ayırmamalıydı. Tezler bu fikirleri şu sözlerle somutluyordu:

“Kemalizm (millicilik) milli kurtuluş hareketini sevkü idare eden imperya-lizm aleyhtarı bir kuvvet olmak itibarı ile inkişafının ilk devresinde imperya-lizme karşı mücadelede inkılâpçı ve müspet bir rol oynadı. (...) Kemalizm, inkişafının ilk devresinde imperyalizm aleyhtarı mücadelede milli umumi menfaatleri temsil ettiği halde, bu anda vaz’iyet değişmiş olup, o artık ancak burjuvazinin menfaatlerini temsil etmektedir. (...) Komünistlerin vazifesi aynı zamanda imperyalizme teslim olmak yolunda ilerleyen halk fırkasına

40 TKP 2. Programı, *TKP Programları ve Mustafa Suphi Tezleri*, Ürün Yayınları, 1997, s.29.

ve onun hükümetine karşı mücadele için kütleleri teşkilâtlandırmaktır.”⁴¹

TKP ile Kemalizm arasındaki bu ayrılık rüzgârı 1936 yılına kadar sürdü.

Rüzgâr yeniden aştan yana esmeye başladı

Komintern'in 1928'de saptadığı sol sektor politika (en başta sosyal-demokratların faşizmin ikizi olarak görülmesi) 1934 yılına gelindiğinde iflas etmişti. İflas eden bu politikanın sorumlusu Stalin'di. Stalin sosyal-demokratlara karşı politika değiştirmenin gerekliliğini anladı; çünkü Almanya'da iktidarda olan Hitler, Sovyetler Birliği'nin güvenliği için açık bir tehlikeye oluştuyordu. Komintern'in sol hattını, sağ hatla değiştirme görevi Dimitrov'a verildi. Dimitrov, sosyal-demokrasinin her koşulda burjuvazinin ana dayanağı olmadığını, sosyal-demokratların sosyal-faşist olmadıklarını, dolayısıyla faşizme karşı onlarla ittifak yapılabileceğini açıkladı.

Temmuz 1935'te Komintern'in Yedinci Kongresi toplandı; burjuva partilerle yapılacak “anti-faşist cephe” anlayışı onaylandı. Komintern'in Altıncı Kongresi (1928'de) burjuvaziyle işbirliği politikasını uyguladığı için TKP'yi eleştirmişti. Şimdi Komintern'in Yedinci Kongresi burjuvaziyle işbirliği istiyordu. TKP, Kemalist burjuvazi ile birlik olmalıydı. Kemalizmi eleştirmek yerine desteklemeliydi. Komintern'in Yedinci Kongresi'ne TKP adına Zeki Baştımaz ve Şefik Hüsnü katıldı. Yedinci Kongre bittikten sonra bu sağcı politikayı Türkiye'deki TKP kadrolarına iletmek ve kabul ettirmek gerekiyordu. TKP kadroları ve yayınları ise 1935-1936 yılları boyunca Kemalistlere ateş püskürüyorlardı.

Komintern, TKP'yi, Yedinci Kongre'nin kararlarına uymamakla suçladı. TKP, Yedinci Kongre'nin kararlarını yanlış yorumluyordu. Şefik Hüsnü, 21 Aralık 1935'te Dimitrov'a yazdığı özel bir mektupta TKP'ye yöneltilen eleştirileri kabul etmedi; TKP, Kemalist örgütlerle işbirliğine çalışıyordu. Şefik Hüsnü bu mektupta diyordu ki:

“Parti, kemalist işçi örgütleri ile reformist işçi örgütleri ile işbirliği için kimi etkin girişimlerde bulunmuştur. Bu alanda partinin hatası olduğu ya da Komintern'in Yedinci Kongresi'nin direktiflerini yanlış yorumladığı söylenemez.”⁴²

41 TKP Merkez Komitesi'nin Hazırladığı “Türkiye Meselesine Dair Tezler”, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II (1925-1936)*, BDS Yayınları, 1992, s.259.

42 Şefik Hüsnü'nün Dimitrov'a Mektubu, 21 Aralık 1935, aktaran Bilal Şen, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında TKP ve Komintern İlişkileri*, Küyerel Yayınları, 1998, s.105.

Görüldüğü gibi Şefik Hüsnü suçlamaları kabul etmiyordu. Komintern Yürütme Kurulu, Şefik Hüsnü ve Reşat Fuat'ın da katıldığı "TKP'yi inceleme komisyonunu" kurdurdu. Bu komisyonun çalışmalarını Togliatti yönetti. 5 Kasım 1936'da komisyonun raporu Genel Sekreter George Dimitrov'a iletilti. Komisyon bir rapor hazırladı ve bu rapor 22 Şubat 1937'de kabul edildi. Bu rapora göre, TKP, Komintern'in Yedinci Kongresi'nin kararlarını uygulamamıştı. Kemalizme karşı olumlu tutum alıp, Kemalist hükümeti desteklememişti. "Ulusal Kurtuluş Devrimine" sahip çıkmayıp, "ulusal bağımsızlığı ve onuru" savunmayı Kemalistlere kaptırmıştı. 22 Şubat 1937'de TKP için kabul edilen kararda şöyle deniyordu:

"Parti yönetimi çalışmalarında kullandığı taktik ve yöntemlerde ciddi sekter hatalar yaptı. (...) Komünist Enternasyonal'in Yedinci Kongresi'nde alınan kararları hayata geçirmeyi başaramadı. Parti yönetiminin yanlışlarının baş nedeni, kemalistlerin ülkede tek başlarına politik egemenliklerini kurdukları zamandan beri, partinin Kemalizme karşı sistemli olarak süren olumsuz davranışlarıdır. Parti yönetiminin bütün eylemlerindeki sekterliğin kökü buradadır. Parti ulusal devrimin önemli yanlarını kitlelere açıklayıp Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin en doğru savunucusu olarak hareket edeceği yerde, kendi uygulama ve davranışlarıyla kitlelerden soyutlandı."⁴³

Gerçekte Komintern'in aldığı karar vicdansız bir karardı. TKP hangi politikayı izlemişse, bunu Komintern'in emriyle yapmıştı. 1927'den 1934'e gelinceye kadar TKP'nin yayınları anti-Kemalist doğrultuda propaganda yapmıştı. Komintern bu politikaya o dönemde ses çıkarmamıştı. TKP'den istenen Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarını, Sovyet-Türk dostluğunu savunmasıydı. TKP bu görevini de yerine getirmişti. En başta Şefik Hüsnü olmak üzere TKP yönetimi kişilikli davranıp, "ne yaptıysak sizin kararlarınıza göre yaptık" diyemediler. Bütün suçu TKP'nin üzerine aldılar; Stalinci Komintern'i akladılar. Ayrıca TKP'nin 1927-1934'teki anti-Kemalist politikasını savunma cesaretini gösteremediler; jet hızıyla Kemalistlerle işbirliği yapma ve destekleme politikasını kabul ettiler.

Vuslat: Desantralizasyon kararı

Komintern 1937 yılının başlarında TKP'ye desantralizasyon (merkezden ayrılma) kararını dayattı. Bu karar, TKP'nin komünist hareket olarak merke-

43 22 Şubat 1937'de Komintern'in TKP Üzerine Aldığı Karar, aktaran Bilal Şen, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında TKP ve Komintern İlişkileri*, Küyerel Yayınları, 1998, s.107.

zinin dağıtılması, tasfiyesi anlamına geliyordu. TKP, Kemalist iktidarı zorlamayacaktı. TKP kadroları, Kemalist CHP örgütüne girip çalışabilirdi. Yasal basında Sovyetler Birliği'ni savunmak için görev alınmalıydı. Nitekim 1937 başlarında Şefik Hüsnü, Reşat Fuat, Zeki Baştımar, Türkiye'de yasal faaliyet yapmak için döndüler ve desantralizasyon kararını uygulamaya başladılar. Yıllar sonra TKP Genel Sekreteri olacak Zeki Baştımar, Ekim 1965'te *Yeni Çağ* dergisinde desantralizasyonun pratikte ne anlama geldiğini şu sözleriyle ortaya koyacaktı:

“Komintern'in Yedinci Kongresi sıralarında Türkiye'nin genel durumu böyleydi. Kongre partimize yeni bir faaliyet devri açacak anahtarı verdi. Parti kendine yeni bir savaş yolu tayin etti. O zamanki İsmet İnönü hükümetinin, memleketin milli bağımsızlığına, sosyal gelişmesine hizmet eden, memleketin ve halkın yararına olan bütün icraatında aktif olarak desteklenmesine karar verdi. Partiye bağlı gizli işçi sendikaları ve gizli Komünist Gençlik Teşkilatı kaldırılarak üyeleri legal işçi ve gençlik teşkilatlarına girmekle görevlendirildi.”⁴⁴

Demek ki, TKP, 1937 yılında, Kemalist İsmet İnönü hükümetini desteklemeyi en önemli görev olarak önüne koydu. Partiye bağlı gizli örgütleri kaldırarak TKP üyelerini legalize etti. TKP'nin sosyalizm amacı geriye itildi. Böylece komünist partisinin asıl işlevi, Kemalizme feda edilmiş oldu. Komintern yayınlarında İ. Erdem, 24 Kasım 1938'de, Türk komünistlerinin, Kemalistlerin Halk Partisi'nin temel ilkelerini desteklemeye hazır olduğunu şu sözlerle açıklayarak resmi ideolojinin yanında durduklarını bir kez daha belgeledi:

“Atatürk, bayrağına şu talimatları yazdığı Halk Partisi'ni kurdu: Devrimcilik, Devletçilik, Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk ve Laiklik. Bunlar Türkiye'nin ilerleme mücadelesinin yolunu gösteriyorlar. Türk komünistleri, Halk Partisi'nin bu ilkelerini ve Cumhuriyet Anayasasının temellerini, onları daha da geliştirmek ve yükseltmek üzere kabul etmeye hazırdırlar.”⁴⁵

TKP'nin Kemalizm aşkı vuslata ulaşmıştı. Bu vuslat aslında teslimiyet demektir.

44 *Yeni Çağ*, 10. sayı Ekim 1965.

45 İ.Erdem, *Türk Halkı Cumhuriyetin Bağımsızlığının Bekçisidir*, aktarma *Komintern Belgelerinde Türkiye-2 Kemalist Cumhuriyet*, Kaynak Yayınları, 1997, s.79-80.

Vuslatın bedeli ağırdı

Kemalistler Ağrı isyanının bastırılmasından sonra gözlerini Dersim'e dikmişlerdi. 1937 ilkbaharında Dersim'e saldırdılar. TKP, Dersim isyanı sürerken, Komintern'in dayattığı "desantralizasyon kararı" ile uğraşıyordu. Komintern'de TKP temsilcisi İsmail Bilen'di. İsmail Bilen ileride TKP Genel Sekreteri olacaktı. Komintern dergisinde R. Davaz ismiyle TKP'nin politikasını da yansıtan bir yazı yayımlandı. R.Davaz, TKP geleneğine uygun olarak Dersim isyanına "gericilik" damgasını vurdu. Kürtler, Kemalistler devletten utanılacak taleplerde bulunmuşlardı.

Kemalist hükümet, feodal yöneticilerin zorba rejimini tasfiye etmek amacıyla Dersim'e saldırmıştı. Dolayısıyla Kemalistleri, Kürt isyancılarına karşı desteklemek gerekiyordu. R.Davaz'ın, Dersim isyanı değerlendirmesi 29 Temmuz 1937'de yazdığı yazıda şöyle ifade ediliyordu:

"İki ayı aşkın bir zamandan beri Ankara Hükümeti, Dersim bölgesindeki Kürt aşiretlerin yeni bir gerici ayaklanmasını bastırmakla uğraşüyor. Feodal unsurlar, kemalist parti tarafından gerçekleştirilen reformlara rağmen, bugüne kadar ülkenin bu sapa bölgesinde barınmayı başarmışlardır. (...) Dersim'de devlet otoritesi sadece kâğıt üzerinde kalıyordu. Feodal aşiret reisleri, her fırsatta, devleti hiçe sayarlardı. Devletin Dersim'de askerlik yükümlülüğünü gerçekleştirmesi ve yasal vergileri toplaması bugüne kadar mümkün olmamıştır. (...) Bugün, kemalist hükümetin enerjik reformları yüzünden kendi iktidarlarını tehdit altında hisseden feodal unsurların ümitsiz bir direnişiyle karşı karşıya bulunuyoruz. (...) Kitleleri kendi peşlerinden sürükleyebilmek için feodal unsurlar, hükümetin silahlı kuvvetinin zayıf olduğu lafını yaydılar. (...) Feodal unsurlar kamuoyunu bir şekilde hazırladıktan sonra, birçok aşiret kendi arasında ittifak yaptı ve 'Genel Müfettişe' yazılı bir açıklama göndererek, idari makamlarla anlaşma temeli olmak üzere utanmazca şartlar ileri sürdü. İstedikleri şey hükümeti, feodal yöneticilerin zorbalığa dayanan keyfi rejimlerini tasfiye yolunda aldığı tüm tedbirlerden vazgeçmeye zorlamaktı."⁴⁶

TKP, Dersim isyanında da Kemalistlerin yanında durmuştu. Kürtlere uygulanan vahşete gözünü kapamıştı. Vuslatın bedeli bu kadarla kalmamış, TKP kadroları dağıtılmıştı.

46 Rasim Davaz, *Komintern Belgelerinde Türkiye-3, Kürt Sorunu*, Kaynak Yayınları, s.66,67,68-69.

Stalin'in vasiyeti

Stalin, 3 Mart 1953'te öldü. Ölmeden yaklaşık olarak 5 ay önce (14 Ekim 1952'de) dünya komünist partilerine kötü bir “vasiyet” bıraktı. Bu “vasiyete” göre artık burjuvazi ulusların bağımsızlığını, ulusların haklarını, yurtseverliği, kısacası ulusçuluğu savunmuyordu. Şimdi komünistler bunları savunmalıydı; yani ulusalcı, yurtsever olmalıydı. Stalin dedi ki:

“Eskiden burjuvazi ulusun başı sayılırdı, ulusun haklarını ve bağımsızlığını savunurdu, bunları 'her şeyin üstünde' sayardı. Bugün artık 'ulusal ilke'den iz kalmamıştır. (...) Ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenlik bayrağı geminin bordasından denize atılmıştır. Eğer siz, komünist ve demokratik partiler temsilcileri, yurtsever olmak istiyorsanız, ulusun yönetici gücü olmak istiyorsanız, bu bayrağı başınızın üstünde yükseltmek ve onu ilerilere taşımak hiç kuşku yok ki size düşer. O bayrağı sizden başkası yükseltmez.”⁴⁷

İşte, Stalin'in ölümünden sonra gelen Sovyetler Birliği yöneticileri hem bu “vasiyeti” bir teori haline getirdiler, hem de bunu “tüm kardeş komünist partilerine” kabul ettirdiler. TKP de bu “ulusçu-yurtsever vasiyeti” kendini dağıtıncaya kadar ısrarlı bir biçimde yerine getirdi ve Türkiye sol hareketine taşıdı. Hem de ulusçu-yurtsever bayrağı burjuvazinin elinden almaya bile gerek duymadan yaptı bunu.

Uslanmaz aşık

Dağılan TKP kadroları 1940'lı yıllar boyunca tekrar toparlanmaya çalışırken, Kemalist iktidardan arka arkaya darbeler yedi. En kuvvetli darbe 1951 tutuklamaları oldu. 167 kişi yakalandı. TKP bu tutuklamalardan sonra ülke içinde uzun zaman (yaklaşık 10 yıl) ayağa kalkamayacaktır. İdeolojik etkisini yurtdışından sürdürecektir. Bu ideoloji ise hâlâ Kemalizm aşkından başka bir şey değildir.

Ekim 1951'de tutuklanan Zeki Baştımar, Mayıs 1959'da tahliye oldu ve Ağustos 1961'de yurtdışına çıktı. 1962'de kurulan TKP MK Dış Bürosu Sekreterliği'ne getirildi. Nisan 1962'de Leipzig'de, Zeki Baştımar'ın sekreterliğinde bir konferans toplandı. Bu konferansa katılanlar arasında İsmail Bilen de vardı.

TKP'nin Genel Sekreterlik görevini yürütecek olan Zeki Baştımar, 1962 Konferansı'nın son sözlerini söylerken milli burjuvazi sorununa değindi. Zeki Baştımar'a göre, sosyalist devrimi öne koymak yanlıştı; milli demok-

47 J.Stalin, *Son Yazılar 1950-1953*, Sol Yayınları, 1976, s.190-191.

ratik devrim gerekiyordu. Milli demokratik devrimde de milli burjuvaziyi temsil eden Kemalistlerle ittifak yapmak lazımdı.

“Memleketin maddi ekonomik bünyesini, müstahsil kuvvetlerin gelişme seviyesini, sınıflar arasındaki sosyal münasebet şekillerini bir tarafa bırakalım. Memleketin bağımsızlığında menfaati olan bütün sınıfları, bu arada milli burjuvaziyi ve bütün demokratik kuvvetleri anti-emperyalist bir mücadeleye çağırın bir partinin sosyalist inkılabı şiarı ile ortaya çıkması doğru mudur? Hayır.”⁴⁸

Bu politika 1960’lı yıllar boyunca hem Dış Büro, hem de yurt içinde kalan TKP kökenli kadrolarca sürdürüldü. Stalin komünistlere yurtseverlik, ulusalcılık bayrağını burjuvazinin elinden alıp, kendilerinin yükseltmesini öğütlemişti. TKP liderleri bu öğüdü bile az bulmuş olsalar ki; yurtseverlik ve ulusalcılık bayrağına talip olmadılar! Kemalist burjuvaziyi, anti-emperyalist görmeye ve onu desteklemeye devam ettiler. İşte bazı örnekler: 10 Eylül 1965 günü TKP’nin kuruluş yılında, TKP Sekreteri olan Zeki Baştımar (Yakup Demir) bir konuşma yaptı ve bu konuşma *Yeni Çağ* dergisinin 9. sayısında yayımlandı. Zeki Baştımar bu konuşmada milli burjuvazinin anti-emperyalistliğinin devam ettiğini açıkladı:

“Bizde burjuvazi milli vasfını kaybetmiştir. O artık anti-emperyalist olamaz, memleketin sosyal ve politik hayatında ilerici bir rol oynayamaz. Bizce bu görüş memleketin bugünkü gerçeklerine uygun değildir.”⁴⁹

İleride TKP Genel Sekreteri olacak olan İsmail Bilen de, Atatürk’ü anti-emperyalist ve anti-feodal olarak gösteren şu satırları 1967’de yazdı:

“AP yöneticileri, demokrasi, barış ve ulusal bağımsızlık düşmanları, Atatürk’e karşı, onun savunduğu ileri ilkelere karşı, onun anti-emperyalist, anti-feodal yönüne karşı saldırıları yan yana yürütüyorlar. Atatürk’ün ilerici gençliğe öğütlerini yayanlara karşı Bornova savcılığının soruşturma, kovuşturma açması, aslında gericilerin Atatürk’ü yargılamak, onu mahkûm etmek çabalarından başka birşey değildir.”⁵⁰

O yılların yükselen gençlik hareketini etkileyen Mihri Belli de Dış Büro sözcülerinden farklı düşünmüyordu.

48 Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.102.

49 Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.102.

50 İsmail Bilen, *Günümüzde TKP*, 1967, s.25.

“Kemalizmle sosyalizm arasında aşılmaz duvarlar yoktur. Atatürk'ün en büyük çabası, genç kuşaklara Türk milli gururunu telkin etmek olmuştur.”⁵¹

“Milliyetçiliğin azı seni enternasyonalizmden uzaklaştırır, milliyetçiliğin de-rini seni enternasyonalizme götürür.”⁵²

Atılım yıllarında devam eden Kemalizm aşkı

Zeki Baştımar 23 Mayıs 1973'te TKP MK Bürosu tarafından görevin-den alındı. Böylece İsmail Bilen'in Genel Sekreterlik dönemi başlamış oldu. 24 Mayıs 1973'te TKP Politik Bürosu “1973 Atılımı” denilen süreci baş-lattı. TKP'nin üçüncü programının ilk taslağı 1973'te TKP Politik Büro-su tarafından hazırlandı ve ancak 1977'de Konya Konferansı denilen, ama Moskova'da yapılan toplantıyla onaylandı. TKP'nin üçüncü programı olan 1973 programı, ulusal burjuvaziye emperyalizme ve faşizme karşı destekle-yeceğini, onunla ittifak yapacağını açıkladı. Sanki anti-emperyalist, anti-fa-şist bir burjuvazi varmış gibi, TKP programında şu saptamayı yaptı:

“TKP, ulusal burjuvazinin, emperyalizme, gericiliğe, faşizme karşı her ileri adımını destekler. Ulusal burjuvazinin ilerici politik, sosyal örgütleri ile iş-birliği ve ittifaklar kurmak yollarını arar.”⁵³

TKP MK, parti yayını olarak *Atılım* gazetesini 8 Ocak 1974'te yayımla-maya başladı. *Atılım* dergisi de TKP üçüncü programının ulusal burjuvaziye destekleme tutumunu devam ettirdi. İki örnek verelim. Ocak 1974 *Atılım* sayısı ulusal burjuva konusunda şöyle yazdı:

“TKP, anayurdun ulusal çıkarlarını savunan, emperyalizme, onunla işbirliği kuran tekellere karşı demokratik bir düzen, gerçek bir halk hükümeti için direnen ulusal burjuvazinin her olumlu girişimini desteklemiştir.”⁵⁴

Atılım'ın Mayıs 1975 tarihli sayısında da şunları okuyoruz: “Burjuvazinin sola açılan, ulusal niteliği olan kanadıyla, orta katmanlarla bağlı kesimiyle savaş ortaklığı kurmak gerek.”⁵⁵

28 Temmuz 1977'de DİSK, TKP'nin etkisiyle Ulusal Demokratik Cep-

51 Mihri Belli, *Türkiye'de Karşı Devrim*, 5 Aralık 1968'de Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde verilen konferans, Mihri Belli, *Yazılar*, Sol Yayınları, s.96.

52 Mihri Belli, *Millet Gerçeği, Aydınlik*, 7. sayı, 7 Mayıs 1969.

53 *Türkiye Komünist Partisi - Program*, Ürün Yayınları, 1978, s.60.

54 *Atılım*, Ocak 1974.

55 *Atılım*, Mayıs 1975.

he (UDC) çağrısını yaptı. UDC, ulusal burjuvaziyle ittifak yapacak cepheydi. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra TKP, Kemalistlere daha fazla yapıştı. Faşizme karşı ulusal burjuvaziye (CHP'yi) anti-faşist saflarda dövüşmeye çağırdı. Kendilerini gerçek Kemalistler olarak sunan Evren Cuntası (ki gerçekten öyleydiler) TKP'ye göre gerçek Kemalist olamazdı. Çünkü: Kemalizm-Ulusal burjuvazi, anti-emperyalist ve anti-faşist olmalıydı. Cunta bu özelliklere uymuyordu.

1982 Kasım *Atılım*'ında, Evren Cuntası'nın Kemalizmini gerçekçi bulmayan TKP eleştirisinden bir kez daha Kemalizmin anti-emperyalist olduğunu öğreniriz. Ayrıca Evren Cuntası'nın ılımlı kanadını(!) destekleyen Kemalistlerin varlığını ve TKP tarafından desteklendiğini öğreniriz.

“Kemalizmden anti-emperyalist görüşleri çıkarıp attın mı, geriye, tam da cuntanın savunduğu türden gerici bir dünya görüşü kalır. Buna artık, Kemalizm deyip, dememek bizim değil, kemalistlerin sorunudur. (...) Bugün geçici de olsa, cunta çevresinde kümelenen, cuntanın görece ılımlı kesimlerini bir ölçüde destekleyen kemalist çevreleri uyarıyor, ABD emperyalizmine, iç gericiliğe karşı konumlarını derinleştirmekte onları destekliyoruz.”⁵⁶

Aşkın sonu: maşuka teslimiyet

Mart 1985'te Gorbacov Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Genel Sekreterliğine getirilmişti. Gorbacov'un başlattığı “Yeni Düşünce Akımı” en kolay ve en hızlı biçimde TKP'yi etkiledi. Yeni Düşünce Akımı'nın özü, bir bütün olarak burjuvaziyle ortaklık politikasıydı. SBKP bu politikayı uluslararası planda savunurken, “kardeş parti” TKP'ye de kendi burjuvaziyle ortaklık politikası düştü.

TİP (Türkiye İşçi Partisi) ile birleşip TBKP (Türkiye Birleşik Komünist Partisi) adını alan partinin yayın organı *Yeni Açıılım* dergisinde yayımlanan yazılarda, sınıf karşıtı olan burjuvaziyle işbirliğini savunan görüşleri bulmaktayız.

“Böyle bir durumda, siyaset yapacaksak, sınıf karşıtımızla bile ortak noktalarımızın bulunabileceğini, konum ve görüşlerimizin yaklaşabileceğini varsayacağız.”⁵⁷

“Sınıf karşıtlarımızı da sağduyu ve gerçeklik temelinde uzlaşmalara razı etmek, onun işçi sınıfına karşı şiddet ve teröre başvurma olanaklarını sınırla-

⁵⁶ *Atılım*, Kasım 1982.

⁵⁷ *Yeni Açıılım*, 6. sayı, s.49.

mak olanaklı.”⁵⁸

Böylelikle TKP kadroları tarihleri boyunca sürdürdükleri yanlışlarını da düzeltmiş oluyordu. Kendi hayal dünyalarında yarattıkları, milli-ulusal burjuvazi kavramından vazgeçiyor, doğrudan “sınıf karşıtı burjuvazi” ile yani finans kapital ile işbirliğini savunma noktasına varıyorlardı. Ulusal burjuvazi ile işbirliğinden, sınıf karşıtı egemen burjuvaziyle işbirliğine sıçrayan TBKP (veya TKP) için artık Kemalizmi daha fazla yüceltmek, resmi ideolojiye daha fazla güven vermek olanaklı hale gelmişti. Şimdi artık Kemalizmin demokratik bir hareket olduğu açıkça yazılabilir, Atatürkçülük devrimci bir hareket olarak ilan edilebilirdi. *Yeni Açılım*'ın Şubat 1989 tarihli 10. sayısında şunları okuyoruz:

“Başında Mustafa Kemal'in bulunduğu Anadolu hareketi, bütün ulusun ortak dayanışmasının ürünüdür. İktidarın oluşmasında geniş bir ittifaklar sistemi kurulmuş, bu ittifak halk kitlelerinin de desteğini sağlamıştır. Böyle olduğu için de, gerçekten demokratiktir. (...) Ulusal kurtuluş savaşımız, bir kez daha vurgulayalım ki, gerek örgütlenişi, gerekse yönetilişi bakımından demokratik bir anlayışın ürünüdür. (...) Atatürk yönetimi, özünde ülkemizin özgül koşulları içinde, çağdaşlığı devrimci biçimde arayıştır. Bu devrimci arayışın bir temel direği, cumhuriyet, yani ulusal egemenliktir. Arka fonu ise, cumhuriyet anlayışının içinde örtük olarak içkin (zımnen mündemiç) bir demokrasidir. Bir bakıma da, denilebilir ki, bu dönem, bugün genel olarak anladığımız tarzda demokrasiye bir hazırlık dönemidir.”⁵⁹

* * *

TBKP (ya da TKP) 1990 yılında Sovyetler Birliği'nin yıkılma sürecine paralel olarak dağılmaya başladı. İdeolojik olarak resmi ideolojiyi savunma alanından, egemen ideolojiyi savunma alanına geçti. Burjuvazinin özelleştirme politikasını, serbest piyasayı (yani kapitalizmi) kabul etti. 1990'da kendisine en yakın parti olarak ANAP'ı tayin etti. Son TKP Genel Sekreteri olan Haydar Kutlu (Nabi Yağcı), 9 Kasım 1990'da, Neşe Düzel ve Ahmet Altan'ın konuğu olarak Star-1 Televizyon'unda programa katıldı, soruları yanıtladı. Bazı sorular ve yanıtlar şöyle:

“Soru: Serbest piyasayı destekliyor musunuz?

Yanıt: Evet. Sovyetler Birliği'nde yaşanan bunalımın gerisinde devlet sos-

⁵⁸ *Yeni Açılım*, 3. sayı, s.38.

⁵⁹ *Yeni Açılım*, 10. sayı Şubat 1989.

yalızminin yattığı düşüncesindeyseniz gayet tabii özelleştirmenin de, serbest piyasanın da yanında olmak çok mantıklı bir sonuç.

Soru: Komünizm ve serbest piyasa yıllarca birbirinin zıddı oldu. Şimdi ikisini yan yana söylemek çok enteresan. Lütfen tarihi bir belge olsun. 'Ben bir komünistim ve serbest piyasa ekonomisini destekliyorum,' der misiniz?

Yanıt: Derim.

(...)

Soru: Türkiye'de siyasi partiler içinde size en yakın düşünen parti hangisi?

Yanıt: Serbest piyasa uygulaması açısından bize en yakın parti ANAP."⁶⁰

Böylece Mustafa Suphi'nin burjuvaziyi devirmek amacıyla kurduğu TKP, son Genel Sekreteri Nabi Yağcı'nın (Haydar Kutlu'nun) ellerinde ideolojik sefalet içinde öldü. Ulusal burjuvaziyle, Kemalizmle yaşanan karşılıksız aşk, TKP'nin önce Kemalizme yani resmi ideolojiye, sonra da egemen ideolojiye teslimiyetiyle sonuçlandı.

Sonuç

TKP'nin Kemalizm aşkını kuran, yönlendiren Komintern olmuştur. Bu aşkın maddi nedeni, Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarlarıdır. Sovyetler Birliği devlet politikası açısından Türkiye ile "barışçıl bir yaşam" sürdürmek istemiştir. Komintern'e üye her partinin görevi, Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarlarını, dış politikasını gözü kapalı savunmak olmuştur. TKP de üzerine düşen görevi bir "kardeş parti" olarak yerine getirmiştir. Burada burjuvaziyle bağlantı kayışı Türkiye için Kemalizm olmuştur. Diğer komünist partiler için farklı burjuva, reformist partiler bu işlevi yüklenmiştir.

Stalin'in egemen olduğu Komintern Sovyetler Birliği'nin çıkarlarını korumaya yönelik teoriler üretmiştir. Bu teorilerden sömürge ve bağımlı ülkelere düşen pay, Milli demokratik Devrim ve milli burjuvazi ile ittifak olmuştur. TKP, Sovyetler Birliği'nin ihtiyacı olan ilerici burjuvaziyi Kemalizmde bulmuştur. Demek ki, TKP tek başına suçlu değildir. Bağlı olduğu merkezin bir uydusu olarak yanlış ortak olmuştur. Daha önemlisi, bu yanlış Türkiye solunun anası olarak kendi çocuklarına taşımıştır. Türkiye devrimci hareketinde bugün de devam eden "Kemalizm körlüğünde" TKP suçludur. Ama yalnız başına değil; Sovyetler Birliği'yle, Komintern ile birlikte!

Kemalizm, yurtseverlik, ulusalcılık, tarihinin çöp sepetine atılmalıdır. Resmi ideolojiden bütünüyle kopmanın başka yolu yoktur. Kemalizme,

60 Nabi Yağcı, Star-1 Televizyonu'nda Yapılan Söyleşi, 9 Kasım 1990, aktaran Naciye Babalık, *TKP'nin Sönümlenmesi*, s.351-352.

Kemalistlerden fazla inanmak ideolojik bir ölümdür. Kemalizm, çağımızın gericiliğidir; çünkü Kemalizmin savunduğu kapitalizm bugün en büyük gericiliktir. Resmi ideolojiyi damarlarında taşıyarak, egemen ideolojinin kucağında ölen TKP'nin tarihi komünistlere ders olmalıdır.